

HØJESTERETS DOM

afsagt torsdag den 27. januar 2022

Sag BS-45483/2020-HJR
(1. afdeling)

Ankenævnet for Patienterstatningen
(advokat Inge Houe)

mod

A ved C og B
(advokat Henrik Ejlersen, beskikket)

I tidligere instanser er afsagt dom af Retten i Viborg den 7. januar 2019 (BS 1-880/2017) og af Vestre Landsrets 7. afdeling den 10. juli 2020 (BS-7062/2019-VLR).

I pådømmelsen har deltaget fem dommere: Michael Rekling, Hanne Schmidt, Oliver Talevski, Anne Louise Bormann og Kristian Korfits Nielsen.

Påstande

Appellanten, Ankenævnet for Patienterstatningen, har nedlagt påstand om frifindelse.

Indstævnte, A ved C og B, har påstået stadfæstelse af landsrettens dom.

Retsgrundlag

Lov om klage- og erstatningsadgang inden for sundhedsvæsenet (lovbekendtgørelse nr. 995 af 14. juni 2018 med senere ændringer, herefter klage- og erstatningsloven) indeholder i § 59 og § 60 b følgende bestemmelser:

”§ 59. Erstatningskrav efter kapitel 3 skal være anmeldt til Patienterstatningen senest 3 år efter, at den erstatningsberettigede har fået eller burde have fået kendskab til skaden.

Stk. 2. Forældelse af erstatningskrav indtræder dog senest 10 år efter den dag, hvor skaden er forårsaget.”

”§ 60 b. Træffes der bindende afgørelse om anerkendelse af en skade omfattet af kapitel 3 eller 4 eller om udmåling af erstatning for en sådan skade, løber fra tidspunktet for afgørelsen en forældelsesfrist på 3 år for erstatningskrav som følge af skaden.

Stk. 2. Var den erstatningsberettigede ubekendt med erstatningskravet, regnes forældelsesfristen efter stk. 1 dog først fra den dag, hvor den erstatningsberettigede fik eller burde have fået kendskab til kravet.

Stk. 3. Forældelse indtræder senest 10 år efter den i stk. 1 nævnte afgørelse, dog senest 30 år efter den dag, hvor skaden er forårsaget eller lægemidlet er udleveret til skadelidte.”

Af forarbejderne til bestemmelsen i § 59 fremgår bl.a. (Folketingstidende 2004-05, 2. samling, tillæg A, lovforslag nr. L 75, s. 3298-3299):

”Forældelsesbestemmelserne i §§ 59-60 er en uændret videreførelse af de gældende bestemmelser herom i lov om patientforsikring (§ 19) og lov om erstatning for lægemiddelskader (§ 22).”

§ 19 i den tidligere gældende lov om patientforsikring var sålydende:

”§ 19. Erstatningskrav efter denne lov skal være anmeldt til patientforsikringsforeningen senest 5 år efter, at den erstatningsberettigede har fået eller burde have fået kendskab til skaden.

Stk. 2. Forældelse af erstatningskrav indtræder dog senest 10 år efter den dag, skaden er forårsaget.”

Af bemærkningerne i lovforslaget til denne bestemmelse (Folketingstidende 1990-91, 2. samling, tillæg A, lovforslag nr. L 144, sp. 3310-3311) fremgår bl.a.:

”Det findes nødvendigt, bl.a. af hensyn til muligheden for at undersøge grundlaget for erstatningssagerne, at der fastsættes en forældelsesfrist på området. Denne er i stk. 1 sat til 5 år, hvilket svarer til dansk rets almindelige forældelsesfrist, jf. 1908-loven. Fristen er sat til 3 år i den finske patientforsikringsordning samt lovforslaget til en ny produktansvarslov. Det bemærkes, at fristen ikke er absolut, idet den alternativt først løber fra det tidspunkt, patienten er blevet eller burde være blevet vidende om skaden, f.eks. i tilfælde, hvor denne først er opstået eller erkendt som en skade lang tid efter, at den pågældende behandling har

fundet sted. For så vidt angår afbrydelse af fristen på grund af skadelidtes utilregnelige uvidenhed m.v. finder de almindelige regler i 1908-loven anvendelse ved fristberegningen.

Efter stk. 2 afskæres patienter dog fra at rejse erstatningskrav senere end 10 år efter, at skaden er forårsaget. Denne forældelsesregel svarer til forslaget til produktansvarslov og er samtidig i overensstemmelse med den i henhold til lægeloven fastsatte pligtige journalopbevaringsperiode.

Det forhold, at det, længere tid efter at den skadevoldende handling har fundet sted, bliver stadig vanskeligere for patientforsikringsforeningen at afvise, at en given skade ikke med overvejende sandsynlighed er en følge af en begået fejl, forbedrer ikke skadelidtes bevisbyrde. Det skal således ikke kunne betale sig for skadelidte at udskyde rejsning af erstatningskrav på grund af de stigende vanskeligheder, der med tiden opstår for afklaring af det faktiske begivenhedsforløb.”

Forældelsesfristen i § 59, stk. 1, i klage- og erstatningsloven blev ved lov nr. 523 af 6. juni 2007 – samtidig med vedtagelsen af forældelsesloven af 2007 – ændret fra 5 år til 3 år. Af bemærkningerne i lovforslagets pkt. 3.10. samt de specielle bemærkninger (Folketingstidende 2006-07, tillæg A, lovforslag nr. L 166, s. 5687 og 5703) fremgår bl.a.:

”Af bemærkningerne til patientforsikringsloven, jf. Folketingstidende 1990-91, tillæg A, sp. 3310-3311, fremgår, at forældelsesfristen på patientforsikringsområdet er fastsat ud fra de almindelige forældelsesregler i 1908-loven. Loven hører under Indenrigs- og Sundhedsministeriet, der vurderer, at en 3-årig anmeldelsesfrist fortsat vil give skadelidte et rimeligt tidsrum til at overveje sagen og anmelde skaden til Patientforsikringen i lyset af, at fristen først løber fra det tidspunkt, hvor skadelidte har fået eller burde have fået kendskab til skaden, f.eks. i tilfælde, hvor denne først er opstået lang tid efter, at den pågældende behandling har fundet sted.”

”Den foreslåede ændring af § 59, stk. 1, i lov om klage- og erstatningsadgang inden for sundhedsvæsenet vil indebære, at erstatningskrav efter lovens kapitel 3 skal være anmeldt til Patientforsikringsforeningen senest 3 år - og ikke som efter de gældende regler 5 år – efter, at den erstatningsberettigede har fået eller burde have fået kendskab til skaden.

Det følger i øvrigt af lovens § 59, stk. 2, at forældelse af erstatningskrav indtræder senest 10 år efter den dag, hvor skaden er forårsaget. Denne bestemmelse foreslås ikke ændret.

Lovens § 59 vil desuden blive suppleret af de almindelige regler om fristberegning mv. i forslaget til ny forældelseslov, herunder forslagets bestemmelse om, at forældelse tidligst kan indtræde et år efter, at en administrativ myndighed, et privat klagenevnet eller lignende har givet meddelelse om sin afgørelse i en sag om en fordrings eksistens eller størrelse, jf. § 21, stk. 2 og 3, i forslaget til ny forældelseslov. Denne bestemmelse vil finde anvendelse på sager, der behandles i Patientforsikringsforeningen og Patientskadeankenævnet.”

Forældelsesloven af 2007 indeholder følgende bestemmelse i § 2, stk. 4:

”Stk. 4. For fordringer på erstatning eller godtgørelse for skade forvoldt uden for kontraktforhold regnes forældelsesfristen fra tidspunktet for skadens indtræden.”

Af de specielle bemærkninger til § 2, stk. 4, i forslaget til forældelsesloven (Folketingstidende 2006-07, tillæg A, lovforslag nr. L 165, side 5613-5614) fremgår bl.a.:

”Det foreslås i stk. 4 – ligeledes som supplement til den almindelige regel i stk. 1 – at præcisere, at begyndelsestidspunktet for forældelsesfristen for erstatningskrav uden for kontrakt er tidspunktet for skadens indtræden.

I modsætning hertil løber de absolutte frister på 30 år (erstatning for personskade og miljøskade) og 10 år (erstatning for anden skade uden for kontraktforhold) fra den skadevoldende handlingens ophør, jf. § 3, stk. 3, nr. 1 og 2.

Ved bestemmelsen i stk. 4 videreføres gældende praksis med hensyn til fastlæggelsen af begyndelsestidspunktet ved erstatningskrav uden for kontrakt.

Det følger heraf, at hvis der ved personskade er forskel på tidspunktet for den skadelige påvirkning og tidspunktet for lidelsens opståen - dvs. hvor den skadevoldende handling ikke umiddelbart resulterer i en konstaterbar skade – er det som udgangspunkt tidspunktet for lidelsens opståen, som er afgørende. Kravet kan ikke siges at være forfaldet, før der er opstået en skade.

Fristen løber i disse tilfælde fra det tidspunkt, hvor de følger, der kræves erstatning for, har vist sig på en sådan måde, at skadelidte havde ri-

melig anledning til og mulighed for at rejse et - eventuelt foreløbigt - erstatningskrav. Som eksempel kan nævnes senskader efter en piske-smældslæsion.

Den nøjagtige fastlæggelse af begyndelsestidspunktet efter § 2, stk. 4, vil imidlertid i disse tilfælde på grund af suspensionsreglen i § 3, stk. 2, sjældent have selvstændig betydning. Hvis skadelidte var i undskyldelig uvidenhed om de omstændigheder, der begrundet erstatningskravet, indebærer § 3, stk. 2, at begyndelsestidspunktet udskydes til det tidspunkt, da skadelidte fik eller burde have fået kendskab hertil. I medfør af § 3, stk. 3, nr. 1 og 2, udløber fristen dog ved personskade senest 30 år regnet fra den skadevoldende handlings ophør og ved anden skade senest 10 år fra det samme tidspunkt."

Anbringender

Ankenævnet for Patienterstatningen har anført navnlig, at det eventuelle krav som følge af As epilepsi var forældet, da skaden blev anmeldt til Patienterstatningen den 3. maj 2016, jf. klage- og erstatningslovens § 59, stk. 1.

Det følger af denne bestemmelse, at erstatningskrav skal være anmeldt til Patienterstatningen senest 3 år efter, at den erstatningsberettigede har fået eller burde have fået kendskab til skaden.

Bestemmelsen sondrer således mellem "erstatningskrav" og "skaden". Bestemmelsen må forstås således, at "skaden" er selve helbredsforringelsen, mens "erstatningskrav" er de krav, der baserer sig på skaden. Spørgsmålet er, om "skaden" skal forstås som den helbredsforringelse, som behandlingen direkte har forårsaget, eller om "skaden" også kan være senere helbredsmæssige følger heraf. Sprogligt er begge fortolkninger af § 59, stk. 1, mulige.

§ 59, stk. 1, må imidlertid forstås således, at "skaden" er den skade, som behandlingen umiddelbart er årsag til, dvs. i den foreliggende sag grundlidelser i form af hjerneblødningen. § 59, stk. 1, omfatter derimod ikke senere følger heraf, dvs. epilepsilidelser. Fristen efter § 59, stk. 1, begynder derfor at løbe på det tidspunkt, hvor patienten indså eller burde have indset, at der som led i behandlingen er indtrådt en skade, dvs. i den foreliggende sag allerede da hjerneblødningen blev konstateret i 2010.

Denne fortolkning understøttes af § 59, stk. 2, hvorefter forældelse af erstatningskrav senest indtræder 10 år efter den dag, hvor skaden er forårsaget. Der er ikke tvivl om, at "skaden" i stk. 2 er den umiddelbare helbredsforringelse direkte forårsaget af behandlingen og ikke senfølger. Almindelige fortolkningsprincipper fører til, at "skaden" skal forstås på samme måde i stk. 1 og stk. 2.

Forarbejderne til § 59, stk. 1 og 2, understøtter ligeledes rigtigheden af ankenævnets forståelse af bestemmelsen. Heraf fremgår bl.a., at forældelsesfristen fandtes nødvendig af hensyn til muligheden for at undersøge grundlaget for erstatningssagerne. Hvis fristen først skal regnes fra senere helbredsforringelser, er mulighederne for at undersøge, om patienten er påført en patientskade, forringede.

Efter klage- og erstatningslovens § 60 b løber der fra tidspunktet for en bindende afgørelse om anerkendelse af en skade omfattet af kapitel 3 eller 4 eller om udmåling af erstatning for en sådan skade en forældelsesfrist på 3 år for erstatningskrav som følge af skaden. Hvis den erstatningsberettigede var ubekendt med erstatningskravet, regnes forældelsesfristen dog først fra den dag, hvor den erstatningsberettigede fik eller burde have fået kendskab til kravet.

”Skade” i § 60 b er også den skade, som behandlingen umiddelbart er årsag til, jf. bl.a. formuleringen ”anerkendelse af en skade” i § 60 b, stk. 1, og ”hvor skaden er forårsaget” i § 60 b, stk. 3. Almindelige fortolkningsprincipper fører til, at begrebet ”skade” må forstås på samme måde i relation til § 59 og § 60 b. Der er tale om bestemmelser i samme lov og i samme kapitel i loven.

Ville der altid i relation til senfølger løbe en selvstændig ny 3-årig frist efter lovens § 59, sådan som den indankede dom er udtryk for, ville den 3-årige frist i § 60 b være overflødig.

Forældelseslovens § 2, stk. 4, med tilhørende forarbejder fører ikke til, at der kan bortses fra kravet om, at skaden skal være anmeldt. I det omfang de to regelsæt fører til forskellige resultater, gælder klage- og erstatningslovens regler, jf. forældelseslovens § 28.

C og B var senest i september 2010 bekendt med ikke blot skaden i form af hjerneblødningen, men også dennes mulige sammenhæng med behandlingen, og forældelsesfristen skal derfor regnes fra dette tidspunkt.

A ved C og B har anført navnlig, at der ikke var indtrådt forældelse af kravet vedrørende epilepsilidelsen ved anmeldelse af erstatningskravet til Patienterstatningen den 1. maj 2016.

Klage- og erstatningslovens § 59, stk. 1, må forstås således, at forældelsesfristen for erstatningskrav først begynder at løbe fra det tidspunkt, hvor helbredsforringelsen (skaden) er trådt således frem, at skadelidte eller dennes værger har fået eller burde have fået kendskab til ikke alene selve skaden, men også til, at den kunne være forårsaget af sygehusets behandling eller muligvis kunne være undgået ved anden behandling og dermed til, at der med rimelighed kunne

være grundlag for et krav om erstatning efter patienterstatningsloven, jf. UfR 2022.136 H og UfR 2003.0 H.

A oplevede sit første epileptiske anfald den 30. august 2015, og tidligst på dette tidspunkt fik de viden om, at hun var blevet påført en erstatningsberettiget skade ved sin fødsel. Der havde ikke forinden været symptomer på, at der var sket en skade. Tværtimod var de fra anlæggelse af kateter den 7. september 2010 og frem til As epileptiske anfald i 2015 af alle undersøgende læger blevet forsikret om, at alt var godt, og at A udviklede sig alderssvarende. Ingen omtalte en risiko for senskader.

Såfremt skaden var blevet anmeldt tidligere end det skete, ville sagen være blevet afvist med henvisning til, at der ikke var indtrådt en erstatningsberettiget skade.

As lidelse i form af epilepsi og årsagen til denne (hjerneblødning og anlæggelse af kateter samt senere arvævsdannelse) trådte først i november 2015 således frem, at de med rimelighed kunne anse sig berettiget til at gøre et erstatningskrav gældende.

Såfremt denne forståelse af § 59 ikke kan lægges til grund, gøres det i overensstemmelse med præmisserne i landsrettens dom gældende, at § 59 i klage- og erstatningsloven suppleres af de almindelige regler om fristberegning, og at begyndelsestidspunktet for forældelsesfristen, jf. forældelseslovens § 2, stk. 4, herefter tidligst kan regnes fra det tidspunkt, hvor følgerne af hjerneblødningen efter anlæggelse af kateter i form af epilepsi viste sig på en sådan måde, at der var rimelig anledning til og grundlag for at rejse et erstatningskrav.

Det bestrides, at hensynet bag forarbejderne til klage- og erstatningslovens § 59 og § 60 b i en sag som den foreliggende bør afskære en prøvelse af, i hvilket omfang der foreligger et erstatningsansvar.

Højesterets begrundelse og resultat

Sagen for Højesteret angår, om Ankenævnet for Patienterstatningen med rette har afvist at behandle et krav om erstatning for As epilepsilidelse, der blev anmeldt den 1. maj 2016 af B.

Ankenævnets afvisning skete med henvisning til, at kravet er forældet efter § 59, stk. 1, i lov om klage- og erstatningsadgang inden for sundhedsvæsenet (klage- og erstatningsloven).

Ankenævnet har anført, at § 59, stk. 1, må forstås således, at udtrykket "skaden" i denne bestemmelse er den skade, som behandlingen umiddelbart er årsag til, dvs. i den foreliggende sag grundlidelsen i form af hjerneblødningen, og at § 59,

stk. 1, ikke omfatter senere følger heraf, dvs. epilepsilidelsen. Forældelsesfristen efter § 59, stk. 1, begynder derfor at løbe på det tidspunkt, hvor patienten indså eller burde have indset, at der som led i behandlingen er indtrådt en skade, dvs. i den foreliggende sag allerede da hjerneblødningen blev konstateret i 2010.

Efter § 59, stk. 1, i klage- og erstatningsloven skal erstatningskrav efter lovens kapitel 3 være anmeldt til Patienterstatningen senest 3 år efter, at den erstatningsberettigede har fået eller burde have fået kendskab til skaden.

Bestemmelsen i § 59, stk. 1, indebærer, at forældelsesfristens begyndelsestidspunkt skal regnes fra "skaden", medmindre der er grundlag for at suspendere fristen, fordi den erstatningsberettigede ikke "har fået eller burde have fået kendskab" til skaden. Højesteret har fastslået, at § 59, stk. 1, for så vidt angår suspension, skal forstås på samme måde som det, der ville følge af de almindelige forældelsesregler om suspension (nu forældelseslovens § 3, stk. 2), jf. Højesterets dom af 8. december 2003 (UfR 2003.0) og Højesterets dom af 13. oktober 2021 (UfR 2022.136).

Det fremgår ikke af ordlyden af § 59, stk. 1, eller af bestemmelsens forarbejder, hvordan udtrykket "skaden" nærmere skal forstås, og hvornår forældelsesfristen på 3 år begynder at løbe i en situation som den foreliggende.

Højesteret finder, at udtrykket "skaden" og forældelsesfristens begyndelsestidspunkt i § 59, stk. 1, i lighed med det, som Højesteret har fastslået med hensyn til suspension, må fastlægges i overensstemmelse med de almindelige regler om forældelse i forældelsesloven.

Efter bestemmelsen i § 2, stk. 4, i forældelsesloven regnes forældelsesfristen fra tidspunktet for skadens indtræden. Ifølge forarbejderne til forældelsesloven følger det heraf, at hvis der ved personskade er forskel på tidspunktet for den skadelige påvirkning og tidspunktet for lidelsens opståen – dvs. hvor den skadevoldende handling ikke umiddelbart resulterer i en konstaterbar skade – er det som udgangspunkt tidspunktet for lidelsens opståen, som er afgørende. Fristen løber i disse tilfælde fra det tidspunkt, hvor de følger, der kræves erstatning for, har vist sig på en sådan måde, at skadelidte havde rimelig anledning til og mulighed for at rejse et – eventuelt foreløbigt – erstatningskrav.

Højesteret finder efter det anførte, at udtrykket "skaden" i § 59, stk. 1, i klage- og erstatningsloven skal forstås således, at begyndelsestidspunktet for den 3-årige forældelsesfrist først indtræder, når den lidelse, der kræves erstatning for, har vist sig på en sådan måde, at den skadelidte havde rimelig anledning til og mulighed for at rejse et erstatningskrav.

Højesteret tiltræder af de grunde, som landsretten har anført, at As forældre, C og B, tidligst i november 2015 havde rimelig anledning til og mulighed for at kræve erstatning vedrørende As epilepsilidelse, og at dette krav om erstatning ikke var forældet efter § 59, stk. 1, da B den 1. maj 2016 indgav anmeldelse til Patienterstatningen.

Højesteret stadfæster derfor landsrettens dom om hjemvisning af sagen til Ankenævnet for Patienterstatningen for så vidt angår dette krav.

I sagsomkostninger for Højesteret skal Ankenævnet for Patienterstatningen betale 40.000 kr. til dækning af advokatombkostninger for indstævnte.

Sagsomkostningsbeløbet skal indbetales til Højesteret, der efter dækning af udgifterne til fri proces afregner med retshjælpsforsikringen.

THI KENDES FOR RET:

Landsrettens dom stadfæstes.

I sagsomkostninger for Højesteret skal Ankenævnet for Patienterstatningen betale 40.000 kr., som indbetales til Højesteret.

De idømte sagsomkostningsbeløb skal betales inden 14 dage efter denne højesteretsdoms afsigelse og forrentes efter rentelovens § 8 a.